

Lucretius ja kuolemanpelon turhuus

Visa Helenius (VTL, FM)

FiloCafe –ilta

20.11.2025, Panimoravintola Koulu, Turku

Lucretius ja kuolemanpelon turhuus

Sisältö

Johdanto

Mitä kuolemanpelko on?

Lucretius ja kuolemanpelon turhuus

Lopuksi

Johdanto

Titus Lucretius Carus (2. ja 1. vs. eaa.)

Roomalainen runoilija ja filosofi

De rerum natura (= DRN):
'Maailmankaikkeudesta', 'Asioiden
luonnosta'

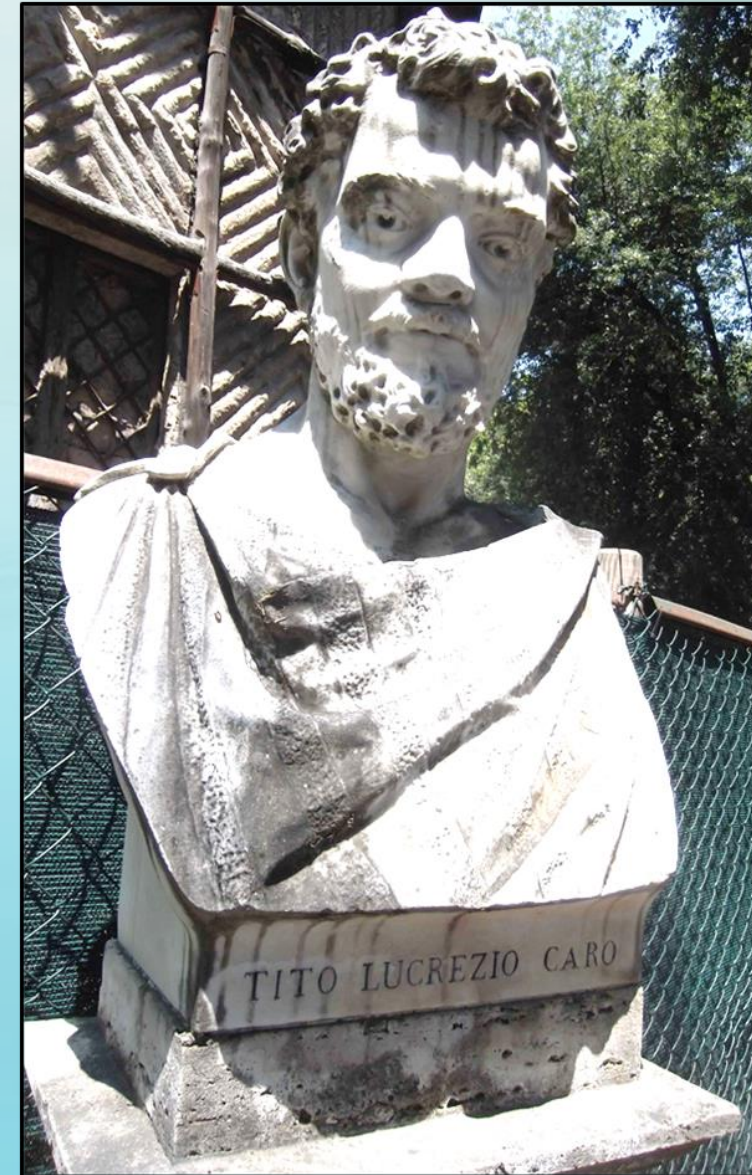
Säilynyt kokonaisena

Kuusi kirjaa (atomismi, mieli ja kuolevaisuus,
maailma)

Daktyylinen heksametri

Epikurolainen atomismi

Sis. radikaaleja näkemyksiä (ks. Helenius 2025)

Johdanto

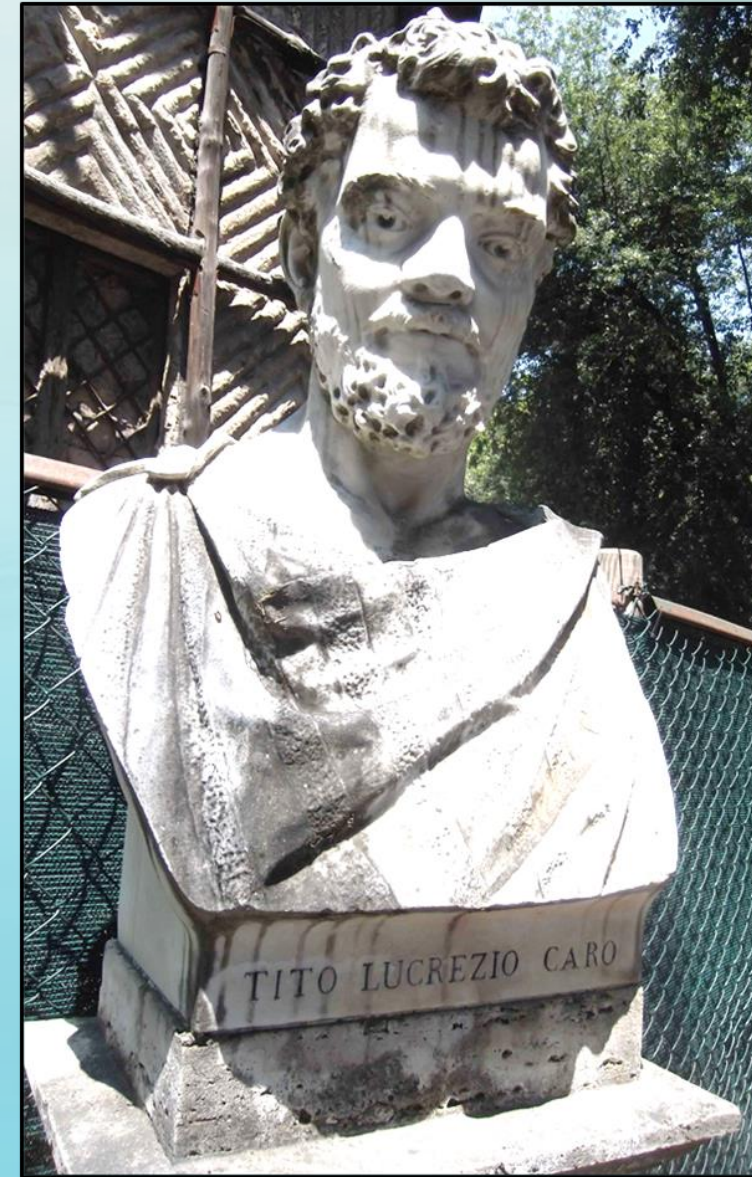
Elämä tuntematon

Homeeerisen kysymyksen toisinto: kuka Lucretius oli?

→ Sosiaalinen status? Perhe? Suku?
Vapautettu orja?

Varmasti yhteys Rooman yläluokkaan: Memmius-viitteet

→ Luultavasti: Gaius Memmius (k. n.
49 eaa.), preettori (oikeusvirkamies),
puhuja ja runoilija

Johdanto

Rooman tasavallan loppuaika

N. 200–30 eaa.

Muutos: Rooman tasavallan romahduksesta Augustuksen itsevaltaiseen aikaan ja Rooman keisariaikaan

- Yleisesti: myrskyisät ja väkivaltaiset ajat (Von Ungern-Sternberg 2004)
- Rooman uskonnon voimakas rooli politiikassa (North 2000, 29; Scheid 2000, 20 ja 117–119)
- Kulttuurinen, poliittinen ja yhteiskunnallinen kritiikki; Lucretius mukaan (Barbour 2007; Beard & Crawford 1999; Helenius 2021, 2025; Long 2002; Minyard 1985; Schiesaro 2007)
- Myöhäistasavallan “vastakulttuuri” (engl. *counter-culture*, ks. Beard & Crawford 1985)

Johdanto

Epikurolaisuus

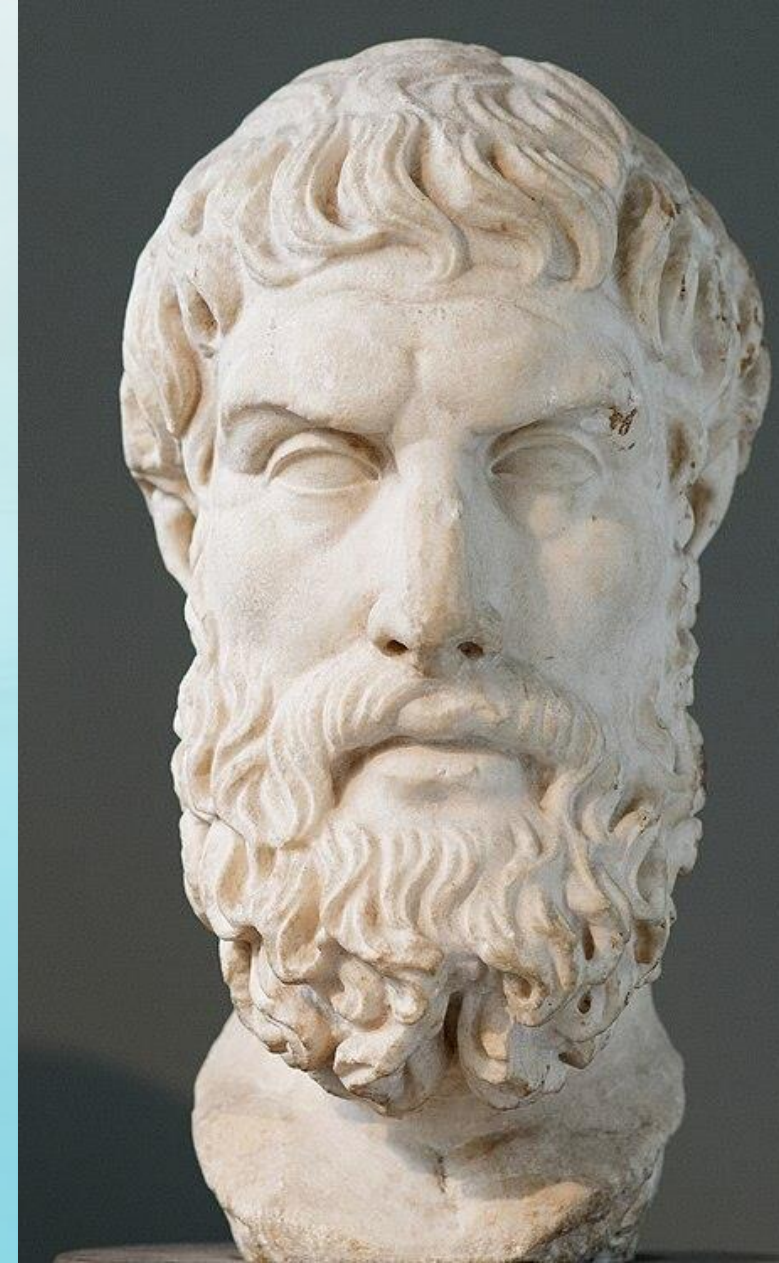
Epikuros (341–270 eaa.)

Kreikan hellenistinen filosofia (n. 300–27 eaa.)

Taustalla Demokritoksen materialismi ("vain atomit on olemassa!") ja kyreneläisen koulukunnan hedonismi ("nautinto tärkeintä!")

Atomismi + maltillinen hedonismi

Osa tuotannosta säilynyt

Johdanto

DRN:n aihealueet

1. Atomismi: periaatteet; muiden teorioiden kritiikki; atomit ja tyhjiys
2. Atomismi: atomien yhdistelmät
3. Ihminen: mieli/sielu
4. Ihminen: aistit ja (aineellinen) ajattelu
5. Maailma: Maa ja taivaankappaleet
6. Maailma: taivaan ja maaperän ilmiöt; epilogi: Ateenan rutto

Johdanto

DRN = erittäin kiehtova tutkimuskohde

Varhaisin säilynyt latinankielinen filosofinen teos

Kirjoitettu runomitassa

Yleistutkielma kaikesta (luonnontieteellisen ajattelun hengessä)

Antiikin atomismi ja materialismi

Epikurolaisuuden vastaanotto Roomassa

Kreikankielistä filosofiaa latinaksi

Filosofinen kritiikki

Kulttuurikritiikki

Radikaaleja näkemyksiä mm. uskonnosta ja jumalista

Johdanto

Oma tausta

"Lucretiuksen kuolemanpelkoa koskeva näkemys ja nykyaika". 2011. *Thanatos* 8(2): 9–38

"Lucretius, impietas and Religious Deviance". 2025. *Arctos: Acta Philologica Fennica*, 50: 121–152

"Lucretius' Atomism as an Ideological Forerunner of Modern Astronomy". 2025. *Faravid*, 50: 73–92

"Lucretius and the Body-Environment Approach". 2021. Teoksessa Antón Alvar Nuño, Jair Alvar Ezquerro, ja Greg Woolf (toim.), *SENSORIVM: The Senses in Roman Polytheism*. Leiden & Boston: Brill, 52–70

Sine dis? Lucretiuksen ongelmallisista jumalista. 2020. Pro gradu –tutkielma, Turun yliopisto

Mitä kuolemanpelko on?

Kuolemanpelko on ihmiselle tyypillinen asia

Kaikista maapallolla elävistä olennoista yksin ihminen tietää jonakin päivänä kuolevansa. Se on tuskallinen tieto. Valtaosan historiasta tietoisena lajina ihminen on laatinut kokonaisia uskomusjärjestelmiä tuon yhden ainoan tosiseikan hyväksymiseksi tai kieltämiseksi. Mikään ihmisen kulttuuri ei ohita tietoisuutta kuolemasta. [...] Kuolema on aihe, joka yhtä aikaa pelottaa ja kiehtoo meitä. Tämän pelon viehtymyksen ymmärtäminen on tärkeä osa ihmisen psykologiaa.

(Clark 1998,

Mitä kuolemanpelko on?

Kuolemanpelko on ihmiselle tyypillinen asia

Tieto kuolemasta (vain ihmisellä)

Aiheuttaa mm. ahdistusta, pelkoa ja masennusta

Nykyaikana kuolema ymmärretään usein biologisena ilmiönä, jossa solut kuolevat (apoptoosi: solun kuolema on ohjelmoitu; nekroosi: solun kuoleman aiheuttaa jokin ulkoinen tekijä (Clark 1996, 29, 30, ja 35)

Nykypsykologiassa *tanatofobia* (kuolemanpelko): kohtuuton pitkittynyt omaa kuolemaa koskeva pelko